

Spis treści

WSTĘP

STAROŻYTNOŚĆ. GRECJA I RZYM

1. Między Troją a Rzymem

- Homer, *Odyseja*: [Bobaterowie dawnego wieku] / 12 [Wyspa syren] / 15
Wergiliusz, *Eneida*: [Oręż opiewam i męża...] / 16 [W grocie Sybilla] / 17
Arystoteles, *Poetyka*: [Jedność akcji w epopei] / 18 [Strukturalne składniki epopei. Technika epicka] / 19
Horacy, *List do Pizonów* / 20
Adam Krokiewicz, [Moralność Homera] / 21
Roberto Calasso, [Odyseja – zamknięcie cyklu] / 23
Dorothea Forstner, [Odyseusz chrześcijański] / 24
Kazimierz Kumaniecki, [Literatura w epoce Augusta: Wergiliusz] / 25

2. Mity i mitologie

- Jan Parandowski, *Mitologia*: Cztery wieki ludzkości / 27 Prometeusz / 28
Apollo i muzy / 30 Orfeusz i Eurydyka / 31 Syzyf / 32
Owidiusz, *Metamorfozy*: Narcyz / 33
Joseph Campbell, Bill Moyers, [Dlaczego mit?] / 36
Zygmunt Kubiak, *Skarb, który nas jednoczy* / 38
Ewa Wipszycka, *Kłopoty z religią Greków* / 39
Jan Kott, *Góra i dół, albo o wieloznaczności Prometeusza* / 42
Albert Camus, *Mit Syzyfa* / 44
Stanisław Jaworski, *Narcyz* / 46

3. Tragedia i tragizm

- Arystoteles, *Poetyka*: [Zasady tragiczności. Wybór bohatera i charakter akcji „tragicznej”] / 48
Władysław Tatarkiewicz, *Tragedia* / 49
Jacqueline de Romilly, *Tragedia grecka* / 51
Albert Gorkowski, *O tragedii greckiej – tragicznie, czyli jak o antyku pisać nie wolno* / 53
Kazimierz Kumaniecki, [Tragedia attycka] / 55

4. Filozofia, czyli umiłowanie mądrości

- Platon, *Uczta*: [O miłości] / 58
Arystoteles, *Etyka wielka*: [O doskonałości i cnocie] / 62

Arystoteles, *Etyka nikomachejska*: [O szczęściu] / 63
 Epikur, [Z listu do Menojkeusa] / 65
 Seneka, *O życiu szczęśliwym* / 67
 Adam Sikora, [Jak wyzwolić się z kajdan i wyjść z pieczary] / 69
 Robert C. Solomon, Kathleen M. Higgins, *Filozof nad filozofami: Arystoteles* / 71
 Adam Sikora, [O myśli stoików] / 75
 Lidia Winniczuk, *Po prostu – człowiek* / 77

5. Tu Horacy pisał pieśni

Horacy, *Pieśń: Do Licyniusza* / 80
 Safona, [Pożegnanie uczennicy] / 81 *Matenka moja słodka...* / 81 *Znowu mną wstrząsa Eros...* / 82
 Simonides, *Nie mów nigdy, człowiecze...* / 82
 Anakreont, *Przynieś nam tu czare, chłopcze...* / 82 *Znów purpurową mnie piłką...* / 83
 Epigramaty z *Antologii Palatyńskiej*: Kyrillos, *Epigramat doskonały* / 83 Anonim, *Piękno i ból* / 83 Leonidas z Tarentu, *Epitaftum własne* / 83 Kallimach, *U drzwi zamkniętych* / 84 Meleager, *Samotna dziewczyna* / 84 Platon, *Dziewięć muz?* / 84 Alfejos, *Pochwała „Iliady”* / 84 Palladas, *Żegluga jest życie* / 85 Anonim, *Sentencja* / 85
 Władysław Tatarkiewicz, [Greckie pojęcie poezji] / 85
 Zygmunt Kubiak, [Tu Horacy pisał pieśni...] / 87
 Andrzej Wójcik, [Horacjańskie rozumienie cnoty] / 89
 Jerzy Danielewicz, [Safona – dziesiąta muza] / 90
 Jerzy Danielewicz, [Anakreont i anakreontyki] / 91
 Zygmunt Kubiak, *Grecka muza epigramatu* / 92

STAROŻYTNOŚĆ. ŚWIAT BIBLI

I. Księga ksiąg – opowieści o początku i końcu

Księga Psalmów: Psalm 104 / 96
 Apokryfy Starego Testamentu: *Pokuta Praojca Adama* / 97
 Apokalipsa św. Jana: [Nowe Jeruzalem] / 99
 Joseph Campbell, Bill Moyers, [Mity stworzenia] / 100
 Kazimierz Bukowski, *Biblijny opis stworzenia* / 101
 Anna Świderkówna, *Apokalipsa* / 103
 Erich Auerbach, [Homer i Biblia] / 106

2. Człowiek i Bóg

Pierwsza Księga Samuela: [Walka Dawida z Goliatem] / 108
 Księga Psalmów: Psalm 8 / 110
 List św. Jakuba: [Martwa jest wiara bez uczynków] / 111
 Tadeusz Żychiewicz, *Ofiara Abrahama* / 111
 Józef Sadzik, [Wiara w Psalmach] / 113

3. Sens cierpienia, sens miłości

- Księga Koheleta (Eklezjastesa): [*Nic nowego pod słońcem*] / 115 [*Wszystko ma swój czas*] / 115
Pierwszy List św. Jana Apostoła: [*Miłość Boga, miłość człowieka*] / 116
Zenon Ziolkowski, *Zmagania Boga z Hiobem* / 117
Anna Świderkówna, [*Pieśń miłości*] / 119
Anna Kamieńska, [*Kohelet, czyli prorok wątpienia*] / 122
Manfred Lurker, *Życie jako droga* / 125

ŚREDNIOWIECZE

1. Czas modlitwy, czas pieśni

- Św. Ambroży, *Hymn o poranku (Aeternae rerum conditor)* / 130
Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa...* / 131
Peregryn z Opolą, [*Lament Maryi pod krzyżem*] / 133
Kazania świętokrzyskie. Kazanie na dzień św. Katarzyny / 134
Zdzisława Krążyńska, Tomasz Mika, [*Język symboliczny „Kazania na dzień św. Katarzyny”*] / 136
Roman Mazurkiewicz, *Zagadki „Bogurodzicy”* / 138

2. W kręgu ideałów: wizerunki świętości

- Wincenty z Kielczy, *Gaude, mater Polonia...* / 142
Marian Plezia, [*Narodziny średniowiecznej hagiografii*] / 143
Erich Auerbach, [*Św. Franciszek*] / 146
Aleksander Gieysztor, [*Św. Aleksy*] / 147
André Vauchez, *Funkcje świętych w średniowiecznym chrześcijaństwie* / 149

3. W kręgu ideałów: władca, rycerz, dama

- Św. Tomasz z Akwinu, *O władzy: Czym jest urząd królewski* / 153
Brunetto Latini, *Skarbiec wiedzy: Jakiego człowieka powinno się wybierać na pana i władcę* / 153
Poezja dworska i miłosna: Bernard de Ventadour, *Tyle w sercu mam wesela...* / 153
Conon de Béthune, *Miłości moja...* / 156 Anonim, *Wszystkim barwom...* / 156
Maria Ossowska, *Rycerz w średniowieczu* / 158
Aron Guriewicz, [*Jednostka w średniowieczu: rycerz*] / 160
Johan Huizinga, [*Średniowieczne marzenie o bohaterstwie i miłości*] / 162
Zygmunt Czerny, [*Dzieje Tristana i Izoldy*] / 164
Régine Pernoud, *Kobieta w czasach katedr* / 165

4. Śmierć i zaświaty

- Aron Guriewicz, [*Sąd Ostateczny*] / 167
Tadeusz Zieliński, [*Architektura zaświatów Dantego*] / 170

- Johan Huizinga, *Wizerunek śmierci* / 173
 Bronisław Geremek, *Śmiech w cieniu szubienicy* / 174
 Teresa Podgórska, [*Humor w „Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią”*] / 176

5. Filozofia w służbie teologii

- Św. Augustyn, *Wyznania: [O naturze zła]* / 179 [*Późno Cię umiłowałem, Piękności...*] / 180
 Św. Augustyn, *O państwie Bożym: O właściwościach dwóch państw, ziemskiego i niebieskiego* / 181
 Św. Bernard z Clairvaux, *O miłowaniu Boga: Dlaczego Bóg zasługuje na naszą miłość?* / 182
 Św. Tomasz z Akwinu, *Streszczenie teologii: Przez wyższe stworzenia Bóg rządzi niższymi* / 184 *Wyższe stworzenia umysłowe rządzą niższymi* / 184 *O stopniach wśród aniołów* / 185 *Jeden tylko Bóg, przez wcielenie, mógł naprawić naturę* / 185 *Dlaczego Chrystus chciał umrzeć* / 185 *Moc zmartwychwstania Pańskiego* / 185
 Robert C. Solomon, Kathleen M. Higgins, [*Św. Augustyn i wewnętrzne życie ducha*] / 186
 Stanisław Kiełtyka, [*Św. Bernard z Clairvaux – teolog mistycznej miłości*] / 188
 Adam Sikora, [*Tomasza z Akwinu wizja człowieka w świecie*] / 190

6. Chaos i ład

- Brunetto Latini, *Skarbiec wiedzy: O tym, jak wszystko powstało, i o wymieszaniu właściwości* / 193
 Dante Alighieri, *Boska Komedia: [Harmonia Boskiej Miłości]* / 194
 Aron Guriewicz, *Średniowieczny „model świata”* / 195
 Clive Staples Lewis, [*Porządkowanie świata*] / 198
 Norbert Max Wildiers, [*Porządek świata i zło*] / 199
 Jacques Le Goff, [*Diabeł*] / 202
 Michał Bachtin, [*Święto głupców*] / 203
 Otto von Simson, *Katedra gotycka* / 205

7. Średniowieczne cudowności

- Brunetto Latini, *Skarbiec wiedzy: O pelikanie* / 208 *O jednorożcu* / 208
 Jan Długosz, *Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego: [Potwór ułowiony w jeziorze pod Krakowem [1278]]* / 209
 Św. Bernard z Clairvaux, *Apologia do Wilhelma, opata S. Thierry: [Śmiechu godna potworność]* / 209
 Michel Pastoureau, *Zwierzęta i zwierzyńce* / 210
 Michel Pastoureau, *Cudowności bretońskie i świat Graala* / 212

Indeks osób i utworów / 217

Indeks postaci mitologicznych, biblijnych i literackich / 223

Indeks ważniejszych pojęć i motywów / 226

Spis cytowanych źródeł / 229